

Elisabeth van Blankenstein beschrijft het optreden van haar grootvader in de internationale politiek zeer gedetailleerd, maar laat daarbij helaas na om het geheel in een journalistieke context te plaatsen. En dat terwijl ze in het voorwoord van haar proefschrift pretendeert dat haar studie 'meer inzicht moet geven in een aantal belangrijke verschijnselen in de Nederlandse journalistiek tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw'. Daarin lijkt ze niet geslaagd. Hoe bijvoorbeeld verhielden de zeer nauwe relaties tussen Van Blankenstein en zijn contacten zich met de door hem eveneens gekoesterde journalistieke onafhankelijkheid? Wat zegt dat over hoe er in de jaren twintig en dertig werd gedacht over de afstand die een journalist dient te houden tot zijn bron? Met dergelijke vragen blijft de lezer zitten, en dat is jammer.

De keuze van Elisabeth van Blankenstein om voornamelijk het functioneren als journalist van haar grootvader te beschrijven lijkt vanuit dit oogpunt dan ook wat minder gelukkig. Want Van Blankenstein was niet echt een journalist, maar buitenlands correspondent en vooral commentator van de wereldpolitiek. Als zodanig belichaamde hij nauwelijks de belangrijke ontwikkelingen in de Nederlandse journalistiek waarin zijn kleindochter zo graag meer inzicht zou willen geven. Ook is het jammer dat we als gevolg van genoemde keuze weinig te weten komen over de mens Van Blankenstein en diens drijfveren. Het portret dat in dit boek wordt geschetst is vlak, maar tussen de regels door vormt zich een beeld van een ijdele, zelfbewuste betweter, die overal een mening over had en hierin weinig toegeeflijk was, soms op het onredelijke af. Zo vermeed de historicus Johan Huizinga waar mogelijk elk treffen met Van Blankenstein 'met wie geen conversatie te voeren was vanwege diens overdreven geloof alles bij het juiste eind te hebben'.

Deze rijk gedocumenteerde biografie geeft een uitvoerig beeld van de journalistieke loopbaan van Marcus van Blankenstein en is daarmee een waardevolle aanvulling voor de persgeschiedenis en voor de geschiedenis van de internationale politiek. Maar op de vraag wat nu het werkelijke belang was van deze dagbladdiplomaat voor de Nederlandse journalistiek en maatschappij heeft zijn kleindochter jammer genoeg geen afdoend antwoord.

Eric Smulders

K. van Berkel, F. R. H. Smit, ed., *Een universiteit in de twintigste eeuw. Opstellen over de Rijksuniversiteit Groningen, 1914-1999* (Groningen: RUG-winkel, 1999, 302 blz., ISBN 90 804933 2 5).

Of de mondelinge tentamens van P. J. van Winter langer dan een dag konden duren, of er teveel homoseksuelen benoemd werden aan de letterenfaculteit in de jaren vijftig en of Ger Harmsen een manchesterpak, dan wel een fluwelen pak droeg bij zijn oratie, dit alles en meer leren we uit een bundel over de geschiedenis van de Groninger universiteit in de twintigste eeuw. In afwachting van de 'grote' universiteitsgeschiedenis die afgerond moet zijn bij het vierhonderdjarig bestaan in 2014 is deze bundel gepubliceerd bij het lustrum van 1999. Gekozen is voor een thematische invalshoek die het geheel van de universiteitsgeschiedenis bestrijkt, met uitzondering van de ontwikkeling van de wetenschappen als zodanig.

Pieter Caljé opent de bundel met een doorwrocht verhaal over 'continuïteit en discontinuïteit' in de studentencultuur. Het is een *à thèse* geschreven stuk: niet slechts chronologische beschrijving is het doel, maar nieuw inzicht verwerven door studentencultuur te zien als een vorm van jeugdcultuur. Daarmee wil Caljé het 'introspectieve' karakter van veel geschiedenissen van het studentenleven omzeilen. Het centrale element in zijn redenering is dat studenten-

gedrag gezien moet worden als enerzijds het zich afzetten tegen de wereld van volwassenen en anderzijds de wens daarvan deel uit te maken. Die benadering levert in zoverre wat op dat daarmee de studentenwereld altijd gezien moet worden in relatie tot de wereld van de volwassenen. In dat licht vertoont het studentenleven een steeds wisselende spanning tussen het 'vormingsideaal' en het 'uitleefideaal': Caljé spreekt van een cyclisch patroon.

Daarnaast constateert hij een lineair proces: de breuk die na de Tweede Wereldoorlog is ontstaan tussen enerzijds de burgerlijke studentencultuur en anderzijds wat hij noemt de post-adolescente/postburgerlijke studentencultuur. De radicale studentenbeweging van de jaren zestig en zeventig typeert hij als de laatste fase van de burgerlijke studentencultuur. Hun individualistische utopie wordt postburgerlijk als in de jaren tachtig en negentig het utopische verdwijnt en het individualisme overblijft.

Guus Termeer onderzoekt in zijn bijdrage de bureaucratisering van de universiteit: van de *duplex ordo* van curatoren enerzijds en rector en ^{en}enaat anderzijds tot de 'ambtelijk gedecentraliseerde multi-bevoegdheidsorganisatie' die de universiteit nu is. Die laatste term geeft al aan wat een onmogelijke instelling de universiteit eigenlijk is. Termeer geeft met cijfers aan dat de critici misschien wel gelijk hebben als zij stellen dat de ambtenaren het gewonnen hebben van het wetenschappelijk personeel. Aan de andere kant wijst hij er terecht op dat de universiteit, ook de Groningse, door de maatschappelijke ontwikkelingen een volstrekt andere is geworden dan veertig jaar geleden en dat dit ook andere beheersvormen vraagt.

Marijke Martin en Judith Smals schrijven over de 'fysieke verschijning van de universiteit in de stad': een huisvestings- en architectuurgeschiedenis van de Groningse universiteit. Daarbij valt op dat er, misschien wel meer dan elders, sprake is van bewuste planning met betrekking tot de aanwezigheid van de universiteit in de stad. Helaas wordt het stuk besloten met wat typisch architectuurhistorisch onleesbaar proza, zoals de opmerking dat de universiteit zowel zichtbaar als onzichtbaar in de stad aanwezig is en dat dat analoog is aan het eerste academiegebouw van 1614 dat met een muur van de openbare weg werd afgescheiden.

Het stuk van Christien Boomsma gaat over de veronderstelde 'verschoolsing' van de studie, dat weliswaar informatief is, maar ook wat obligaat: er is veel veranderd (verzakelijking, studie als voorbereiding op een beroep, beter onderwijs) en ook veel hetzelfde gebleven (klachten over studenten, lawaai in collegezalen).

Klaas van Berkel schrijft over de 'stand der hoogleraren'. Die term gebruikt hij niet voor niets, omdat zijn stuk geïnspireerd lijkt op Heen Montijns *Leven op stand* (dat hij ook in de noten noemt). Het biedt een andere kijk op deze beroepsgroep, die wordt gestaafd met talrijke hilarische anekdotes. Het stuk lijkt de conclusie te wettigen dat het hoogleraarschap in de loop van de twintigste eeuw volstrekt is uitgehold. In de afronding stelt Van Berkel echter dat dit slechts geldt op het terrein van onderwijs en bestuur, omdat op die gebieden anderen uiteindelijk de beslissingsbevoegdheid hebben overgenomen. Zeker niet geldt dat op het terrein van het onderzoek: daar beslissen ze nog zelf, ook al hebben ze voortdurend te maken met 'hogerhand'. Aan het stuk van Van Berkel is een appendix toegevoegd van Henk van Os, die wat herinneringen ophaalt aan zijn ouderlijk huis: dat van de farmacoloog F. H. L. van Os, rector van 1961-1965.

Inge de Wilde concludeert tenslotte in haar bijdrage over 'de strijd om de algemene vorming' dat de grote constante in dat gevecht is dat het gedurende de gehele twintigste eeuw een met de mond beleden ideaal is geweest. Specialisatie werd voortdurend als verwerpelijk aangeduid, maar als puntje bij paaltje kwam, wilde niemand serieus stappen ondernemen, zoals bijvoorbeeld het vrijmaken van ruimte op het curriculum voor een verplicht onderdeel algemene vorming.

In de inleiding van deze aantrekkelijke bundel schrijven de redacteuren dat er inmiddels wel het een en ander verschenen is over de geschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen in de twintigste eeuw, maar dat nergens de 'langere termijn' tot haar recht is gekomen. Dat is dan ook wat deze bundel beoogt. De individuele stukken geven die ook wel op de verschillende terreinen, maar wat ontbreekt is een slotstuk dat deze verschillende ontwikkelingen met elkaar verbindt en daaruit conclusies trekt. Een van de vragen daarin had kunnen zijn wat er nu zo Gronings is geweest in de twintigste-eeuwse geschiedenis van deze instelling. Heeft hel 'radicale noorden' (dixit Inge de Wilde) de universiteit specifieke trekken gegeven? Is de relatief geïsoleerde positie van Groningen nog een factor in de twintigste eeuw? Of zijn gaandeweg alle universiteiten op elkaar gaan lijken en maakt het niets meer uit waar iemand werkt of studeert?

Leen Dorsman

M. M. G. Fase, *Geld in het Fin de siècle* (Amsterdam: Amsterdam university press, 1999, xix + 267 blz., f55,-, ISBN 90 5356 398 9).

In zestien hoofdstukken heeft de monetair econoom Fase zijn verspreide geschriften over geld en monetaire politiek verzameld. Een tweetal ervan is in samenwerking met een co-auteur geschreven. De oudste bijdrage stamt uit 1981. Daarop volgt nog een zestal uit de jaren tachtig. Negen bijdragen verschenen in de jaren negentig, waarvan de laatste in 1997-1998. Aldus is een fraaie verdeling in de tijd bereikt die recht doet aan de titel van het boek. Bij *Geld in het Fin de siècle* moeten we alleen niet denken aan een zinspeling op het einde der negentiende eeuw maar aan de economische dynamiek van de twee achter ons liggende decennia. In de inleiding die aan de zestien hoofdstukken voorafgaat, plaatst Fase deze dynamiek op zijn terrein in het teken van de Economische en monetaire unie die in Europees verband op 1 januari 1999 in werking is getreden.

Of alle opstellen gerelateerd zijn aan de komst van de Economische en monetaire unie valt te betwijfelen. Een aantal getuigt van het genoegen dat de auteur beleeft aan onderzoek en verslaggeving zonder meer, zoals in de stukken over het monetaire rendement van het beleggen in schilderijen en over het economisch voorspellen dat een kunst is, ook op de centrale bank. Uit een zuiver didactische impuls voortgesproten lijkt mij het stuk over het breukvlak van macro- en micro-economie. Maar dat is dan ook het oudste in de bundel (1981).

Meer specifiek is uiteraard de in 1992 door Fase uitgesproken Akademierede over geld en monetair beleid in Nederlands en Europees perspectief. Theoretische aspecten komen aan de orde maar de auteur geeft eveneens veel aandacht aan de voorgeschiedenis van de Economische en monetaire unie. Het is dit historische accent dat mij tot de constatering brengt dat besef van het belang van het verleden bij monetair economen veelvuldig aanwezig is. In feite gaat dit terug op een oude traditie, waarvan N. G. Pierson in de negentiende eeuw al een voorname exponent was. Fase voegt zich hierin moeiteloos. Het komt in het bijzonder tot zijn recht in de laatste vier bijdragen, die de aparte afdeling monetaire traditie in Nederland vormen.

Hoewel afzonderlijk en op verschillende tijdstippen gepubliceerd, maken deze bijdragen in hoge mate een eenheid uit doordat zij zich alle speciaal richten op het monetaire denken in ons land en de samenwerking hiervan met de institutionele ontwikkelingen. Dit doet weer even de hier eerder aangestipte actualiteit van de Economische en monetaire unie oplichten omdat Europa thans een nieuwe monetaire en financiële structuur krijgt, waarop Nederland zal die-